

# Upori na periferiji

**VIDEMŠEK, B. (2013): Arabška pomlad in evropska jesen. Ljubljana, Cankarjeva založba.**

Kapitalizem nikoli ne reši svojih kriz, ampak jih seli po sektorjih in geografsko. To tezo vztrajno, jasno in dodelano zagovarja angleški marksistični ekonomist in geograf David Harvey, še bolj pa ji pritrjuje realnost sama. Kriza se seli od države do države, od sektorja do sektorja, od skupnosti do skupnosti. Kapitalizem kot ekonomski sistem tako seli svoje lastne kontradikcije, a jih nikoli neposredno ne naslavlja. Podobno bi lahko rekli za kapitalizem kot političen sistem urejanja človeških odnosov. Tudi teh ne razreši, ampak jih zgolj krpa z bolj ali manj človeškimi institucijami blaginje (beri pacifikacije in podrejanja), ki se kažejo kot korenček socialnih pravic ali pa kot palica puškinega kopita. Ker pa vsako oblast spremlja upor, ki ji je inherenten in ker (kot ugotavljajo Nieti v Ritmu človeštva) vsak upor prepogosto spremlja nova oblast, lahko pota in stranpota liberalnih demokracij spremljamo prek odzivov na izbruhe demokracije, se pravi preko uporov.

Lahko bi rekli, da če želimo spremljati bodoče selitve krize kapitalizma in nove ofenzive kapitala na človeštvo, moramo spremljati popotovanja Boštjana Videmška, ki se seli za človeškim trpljenjem. Je eden od: »padalcev, ki skačemo iz krize v krizo, iz vojne v vojno. Kot gasilci. Delamo po najboljših močeh. Se učimo, beremo, nabiramo izkušnje, vire, se povezujemo med seboj.« Tako delo raziskovalnih poročevalcev, ogrožene vrst v dobi varčevalne norije, instant novic in povzemanja virov,

opiše David Berian v predgovoru k Videmškovi prvi knjigi *Vojna terorja*. Dereguliran kapital beži po zemeljski obli, kjer išče mesta dobičkonosnih naložb (izkoriščanja in človeške bede), a za petami mu sledi novinar, ki angažirano popisuje uničenje, družbeni razkroj, mrtve in tiste, ki životarijo. Ljudje morajo biti zaprti, zato da je denar lahko svoboden, je nekje zapisal Eduardo Galeano. Vendar od časa do časa tudi zakričijo, rečejo dovolj in zahtevajo, da so pripoznani kot subjekti pravic. Potem in stranpotem tega trenutka, praksam upiranja in praksam opustošenja sledi knjiga *Arabška pomlad in evropska jesen*.

Središče zgodbe o upiranju sta Egipt in Grčija. Prvi kot upanje, druga kot opomin. Če nas je egiptovska vstaja navdajala z upanjem in nas je zasedba trga Tahrir opomnila, da je drugačen svet mogoč, pa grško zgodbo spremljamo z veliko mero žalosti in tesnobe. To dvojnost izpostavlja že sam naslov. Podoben je tudi duh pisanja v delu. Če Videmšek arabsko pomlad popisuje precej analitično, v tekste vpleta geostrateške premisleke in natančno spremlja islamično ter vojaško kontrarevolucijo, pa tekste o evropski jeseni prepreda jeza, razočaranost, groženost. Prvi del knjige, ki opisuje zgodbe upora v Egiptu ter državljanske vojne v Libiji in Siriji (ki je mimogrede največji pozabljen vojaški konflikt in humanitarna katastrofa sedanosti), se bere kot odličen vodnik po političnem in geopolitičnem stanju v Severni Afriki. Poleg velike količine podatkov, razmerij, političnih igrice in vpletanja Zahoda uspe avtorju v preplet teh »velikih« zgodb vnesti tudi zgodbe vsakdanjika, upanja, trpljenja in razočaranja človeka z ulice. Tako dobijo številke in metanaracije človeški obraz in usodo. Eric Selbin v delu *Power of the Story* opiše štiri sklope zgodb o revoluciji, pri čemer prvi dve govorita o revolucij kot o veliki zgodbi, z velikimi imeni in dejanji, medtem ko drugi dve govorita o dejanjih množic, mikropraksah upiranja, dejanjih, ki so izgubljena in pozabljena. Videmšku uspe pri opisu združiti oba načina pripovedi, ko fokus na zgodovino pušk in bobnov ne zamegli pogleda na zgodbe

iz vsakdana, se pravi mesta, kjer se odvijajo resnična človeška življenja.

Drugi del je posvečen evropski jeseni in tu Videmškovo pisanje dobi ostrino, saj, kot trdi sam, v Grčijo hodi gledat svojo lastno prihodnost. Ostri, odrezani stavki (kot da varčujemo še z besedami) se berejo kot tok misli in občutkov ob pogledu na socialno devastacijo, ki jo kriza prinaša na evropski periferiji. Če bi lahko pisano v tem delu očitali, da je premalo analitično, da se premalo pogloblja v strukturne vzroke in politične boje, bi s tem zgrešili namen in pristop projekta. »Moja »novinarska tehnika« je zelo preprosta. Pogovarjati se s čim več ljudmi in biti kolikor se le da blizu,« zapiše v uvodu svoje prve knjige *Vojna terorja*. Nadaljuje: »Tako sem postal priča zgodovine.« Kot novinar, ki je bil priča vojnem terorja v Iraku, Afganistanu, Sudanu, Kongu, Somaliji, se zdaj skupaj s kriznimi žarišči seli v Evropo, kjer je razpad socialnega tkiva na periferiji mogoče primerjati zgolj s stanjem vojne. Ko (p)opisuje doktrino šoka na Cipru, uvažanje tretjega sveta v Grčijo, ogorčenje (indignados) brezposelnih mladih v Španiji in ne nazadnje pohod stricev iz ospredja v Sloveniji, se na trenutke počutimo, kot da beremo poročila iz centra vojne. In vojna poteka na vseh frontah. Vojna kapitala proti ljudem, profita proti človeku, privatnega nad zasebnim, enega odstotka nad devetindevetdesetim.

Družbeno opustošenje je prisotno na ulicah Grčije, velikega eksperimenta finančnih trgov in evropskih birokratov. A največjo travmo ne povzroča revščina, temveč razpad socialnega tkiva, družbene kohezije, zaupanja, skupnega. »Po bližnjih ulicah, prizorišču velike evropske tragedije, ki bi si jo morali v živo ogledati prav vsak zagovornik »evropskega varčevanja«, tavajo izgubljene duše izgubljenih pogledov in izgubljenih iluzij. Nedolžne žrtve padle evropske ideje je zločin proti človeštvu – neposredne dogme o učinkovitosti in konkurenčnosti, ki neoliberalno ponavlja, naj se vsak znajde po svoje in da »kaj takega, kot družbe, ne obstaja,« zapiše. Družba umira na vseh

frontah in Videmšek opisuje ravno ofenzivo kapitala na vsakdanja življenja ljudi. Opisuje brezup, popisuje mladoletne prostitutke in pretepe ne migrante, odvisnike v zadnjem stadiju, razpadle družine in obubožane delavce. Opazi, da se nevidna roka trga pogosto in vse trdneje sklepa v stisnjeno pest policijske represije, ki ji neonacistične tolpe čedalje bolj pomagajo in njihovo delo dopolnjujejo. Trditev, da družba ne obstaja, se materializira v zasebne travme, probleme in skrbi, tesnobno nemoč, pokornost, poteptano dostojanstvo. Ključen vidik neoliberalizma in opustošenja kapitala, vidik, ki je prepogosto zanemarjen, je prav privatizacija problemov, uničenje skupnih prostorov, zapiranje za štiri stene domov in objokovanje svoje usode. Od tod črpajo svojo moč tako politične kot ekonomske elite. Razbita družbena skupnost, ki dojema svoje lastne probleme zgolj kot svoje in ki dojema javno sfero zgolj kot izmenjavo bolj ali manj uspešnih individualnih rešitev za zasebne probleme, je ključen oblastni mehanizem produkcije družbene nemoči. Močan del knjige je tako ravno povezava zgodb, ki so na prvi pogled videti medsebojno povsem ločene. V že prej omenjeni knjigi *Power of the Story* Seblin opiše, kako je za revolucionarni proces nujna zgodba, ki poveže individualne usode in jih formira kot nekaj skupnega. Pogoj upiranja je deljenje skupne usode, dožemanje individualnih problemov kot kolektivnih, usode posameznika kot nujno prepletene z družbenimi tokovi. To je namen povezave zgodb iz Severne Afrike in evropske periferije. Spoznanje, da nas meljejo isti finančni mlini, podobna razmerja oblasti, izkoriščanja in podrejanja. Če je kapital že globalen, je nujen in edini pogoj, da globalen postane tudi upor, poznavanje in povezovanje raznolikih zgodb trpljenja in upora ter spletanje teh v neko skupno naracijo.

Videmšek se tega projekta loti s popisom skupnega trpljenja v različnih conah finančnega izkoriščanja. Vendar bi bilo mogoče bolj produktivno, če bi bolj popisoval prakse upora. Če lahko kaj očitamo njegovemu delu, je cinizem,

ki je morda odraz njegove velike razočaranosti nad nemočjo radikalne levice. Njegovo delo lahko beremo kot poskus opozorila gibanjem in političnim akterjem, da se zresnijo in pokopljejo neoliberalizem ter elite, a se žel lahko bere predvsem kot depresivno popisovanje vojne katastrofe. Če naj bi bil namen teoretičnih del, da krepijo krik upora, potem to pisanje povzroča predvsem tesnobo in občutek nemoči.

Hkrati pa je prav natančno popisovanje propada lahko močan del knjige in bo postal vse močnejši v trenutku, ko nam bodo začeli evropski birokrati in politični tehnokrati prodajati zgodbo o izhodu iz krize. Vsakič ko nam bodo mediji povedali, da Grčija raste, da smo se rešili krize, da se je eurozona stabilizirala, moramo prebrati Videmškovo knjigo in se vprašati za kakšno ceno. Še več, iz krize so izšle zgolj številke in finance, medtem ko je človeški vsakdan vse bolj na dnu. Kriza se ne bo rešila, dokler se ne bo rešilo ljudi ali bolje, dokler se ljudje sami ne bodo rešili. Kot zapiše v zaključku uvoda v svojo knjigo Videmšek: »Nekaj dni po tem, ko je Orwell prispel v republikansko Barcelono, je zapisal: »Tako ko sem prišel, sem vedel, da se za to stvar splača boriti.« Tako se danes splača boriti za Grčijo. Španijo. Ciper. Slovenijo. Zdaj! Jutri bo absolutno prepozno.«